

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาของความไม่เสมอภาคในสังคมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายความเชื่อในสังคม เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ในความเป็นจริงประชาชนคนไทยรวมถึงประชาคมโลกเข้าใจและตระหนักถึงความหมายอันแท้จริงของสิทธิมนุษยชนของพวกเขาเพียงใด นอกจากนั้น ความดำรงอยู่ ความถูกต้อง และเนื้อหาของสิทธิมนุษยชน ยังเป็นที่โต้เถียงกันมาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุน ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นรูปธรรมมากกว่าเป็นนามธรรมเหมือนดังเช่นที่ผ่านมา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยมีวิสัยทัศน์ คือ การวิจัยที่ยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและแก้ไขการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย โดยมีพันธกิจ คือ สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านการลดความเหลื่อมล้ำ และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยในทุกด้าน โดยมียุทธศาสตร์ดังนี้ ๑) การสร้างการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม ๒) การศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะของรัฐ ๓) การกระจายการจ้างงานหรือโอกาสการทำงาน ลดความเหลื่อมล้ำด้านอาชีพ ๔) ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และ ๕) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้พหุโทษ ผู้ติดยาเสพติด และผู้ด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์การวิจัยฯ ฉบับนี้จะนำไปใช้เป็นกรอบทิศทางในการวิจัยและจัดสรรงบประมาณการวิจัยเพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาคุณภาพงานวิจัยที่สามารถแก้ปัญหาจากโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านข้อมูลและโครงข่ายเชื่อมโยงของระบบในประเทศ ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติระยะ ๒๐ ปี แผนปฏิรูประบบวิจัยแบบบูรณาการของประเทศ และนโยบายยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างบูรณาการเกิดความสมดุลและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การวิจัยประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

๑. หลักและเหตุผล

๑.๑ ความเป็นมาของงานวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาของความไม่เสมอภาคในสังคมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายความเชื่อในสังคม หนึ่งในความเชื่อนี้คือถ้าหากมีการแบ่งสรรทรัพยากรให้เท่าเทียมกันมากขึ้นแล้ว ก็จะทำให้ผู้ที่มีความสามารถและความหมั่นเพียร ขาดแรงจูงใจในการทำงาน เนื่องจากคนที่เก่งกว่าและลงแรงมากกว่าจะได้ผลตอบแทนในอัตราที่เท่ากับคนที่เก๋งน้อยกว่าและลงแรงน้อยกว่า ส่วนผู้ที่ขาดความสามารถและความหมั่นเพียร ก็ขาดแรงจูงใจเช่นกัน เพราะไม่จำเป็นจะต้องขยันทำงานขึ้นเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนเพิ่มมากกว่าคนอื่น ถ้าเป็นเช่นนี้ ผลเสียก็จะตกกับสังคมโดยรวม ถ้ามองในแง่หนึ่งแล้ว ปัญหาดังกล่าวนี้นั้นเป็นปัญหาในทางปฏิบัติที่ผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายจะต้องเลือกชั่งน้ำหนักเพื่อหาจุดที่สมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการทำงานและความเสมอภาค แต่แนวคิดของจอห์น ราวล์ส (อ้างอิง) เห็นว่ายอมให้มีความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นได้ ถ้าหากว่ามีแล้วจะทำให้ผู้ที่เสียเปรียบที่สุดเป็นฝ่ายได้ประโยชน์มากที่สุด แนวคิดนี้อาจจะถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการประนีประนอมระหว่างประสิทธิภาพและความเสมอภาค หรือบางทีปัญหาเรื่องการขาดแรงจูงใจ อาจจะแก้โดยใช้มาตรการในการจัดเก็บภาษีแบบพิเศษ ซึ่งประเด็นนี้เป็นเรื่องทางเทคนิค¹

ในขณะที่มีอีกความเชื่อที่ว่าเรื่องความเสมอภาคก็คือแนวคิดด้วยความดีความชอบ (Merit) หรือ สิ่งที่คุณสมควรที่จะได้รับ (Desert) (อ้างอิง) แนวคิดดังกล่าวขัดแย้งกับหลักการเรื่องความเสมอภาคโดยตรง ตามแนวคิดนี้ ทรัพยากรและผลประโยชน์ต่างๆ นั้น ควรจะแบ่งสรรตามความสามารถของบุคคลแต่ละคน อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องซึ่งบุคคลสมควรจะได้รับดังกล่าวนี้อาจจะไม่มีปัญหาในตัวเอง กล่าวคือ การนำแนวคิดดังกล่าวนี้ไปใช้จะต้องคำนึงเสมอว่าแต่ละเรื่อง แต่ละชุมชน แต่ละบริบทนั้นก็มิวิธีเข้าใจว่าอะไรเป็นมาตรฐานในการตัดสินความดีความชอบของบุคคลแตกต่างกันออกไป เช่น วงศียางค์วงหนึ่งอาจจะมีมาตรฐานที่ใช้ประเมินผลงานของนักดนตรีไม่เหมือนกับวงอื่นก็ได้ ดังนั้น จึงไม่อาจจะใช้หลักการดังกล่าวแบบเหมารวมกับทั้งสังคมหรือทุกสังคมได้ ข้อท้าทายประการสุดท้ายที่จะกล่าวถึงในที่นี้ก็คือข้อท้าทายที่มาจากแนวคิดที่เชื่อในเรื่องความแตกต่าง (Difference) (อ้างอิง) โดยแนวคิดแบบนี้เข้าใจว่าหลักการเรื่องความเสมอภาคเรียกร้องให้เราต้องมีรูปแบบการปฏิบัติต่อบุคคลทั้งหลายเป็นแบบฉบับแบบเดียวกัน (Uniformity of Treatment) ในขณะที่จริงๆ แล้วผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นมีความสำคัญแตกต่างกันไปสำหรับแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคน คนกลุ่มหนึ่งอาจเข้าใจว่าเรื่องๆ หนึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ แต่คนอีกกลุ่มอาจไม่เข้าใจเช่นเดียวกัน ดังนั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะในเรื่องบางเรื่อง แทนที่จะถือหลัก “หนึ่งคน หนึ่งคะแนนเสียง” ก็ควรจะให้น้ำหนักกับเสียงของคนบางกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่นเป็นพิเศษ เช่น การให้สิทธิกับเหล่าสตรีในการมีสิทธิออกเสียงยับยั้ง (Veto) กฎหมายที่เกี่ยวกับการทำแท้ง เป็นต้น²

ปัญหาความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยในปัจจุบันนั้นเป็นผลพวงมาจากปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานาน ทั้งปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการบริหาร

¹ Rawls, John. 1972. A Theory of Justice. Oxford: Clarendon Press.

² สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) "ความเสมอภาค: Equality", [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.parst.or.th/philosopedia/equality.html> [5 ก.ค. 2559].

ราชการแผ่นดิน ซึ่งการพัฒนาประเทศในอดีตเน้นให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการพัฒนาทางสังคม ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาคน คุณภาพชีวิต และระบบคุ้มครองทางสังคมมีความก้าวหน้าช้ากว่า อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการพัฒนาเศรษฐกิจเองก็มีความเหลื่อมล้ำ โดยเร่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการทางการค้าและการเงินมากกว่าภาคการเกษตร ทำให้มูลค่าเพิ่มและผลิตภาพการผลิตภาคการเกษตรจึงเพิ่มขึ้นช้ากว่าสาขาการผลิตอื่นมาก ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคนเพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้ผลประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจตกอยู่กับกลุ่มคนเพียงจำนวนหนึ่งที่มีความพร้อมมากกว่าคนกลุ่มอื่น นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคและเขตเมืองกับชนบทเป็นผลพวงจากการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุลจากการมุ่งรวมศูนย์ความเจริญไว้ที่ส่วนกลางอีกด้วย

ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศไทยคือการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ไปสู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง และโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนายังค่อนข้างกระจุกตัว จึงกลายเป็นที่มาของปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถแก้ไขให้ดีขึ้นอย่างชัดเจนได้และนับวันจะมีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่สำคัญมีทั้งความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจพิจารณาจากความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้และทรัพย์สิน ส่วนด้านสังคมมุ่งเน้นพิจารณาความเหลื่อมล้ำทางโอกาส การเข้าถึงบริการพื้นฐานของภาครัฐ เช่น การศึกษา สาธารณสุข และการคุ้มครองทางสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านยุติธรรมซึ่งเป็นการพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันทางสิทธิและโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และความเหลื่อมล้ำด้านการเมืองซึ่งเป็นการพิจารณาความเหลื่อมล้ำของอำนาจต่อรองทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและกำหนดนโยบาย ซึ่งความเหลื่อมล้ำเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม³

นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำยังครอบคลุมไปถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนอีกด้วย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นานาชาติให้ความสนใจ องค์การต่างๆ ทั้งในระดับโลก เช่น สหประชาชาติ และองค์กรเอกชนต่างก็ให้ความสำคัญกับการต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน การรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ของโลก ซึ่งถือเป็นปัญหาของสังคมโลกที่สำคัญ เพราะจะส่งผลให้สังคมโลกปราศจากความสงบสุข หากประเทศไหนไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิ องค์การต่างๆ ทั่วโลกที่ส่งเสริมเรื่องของสิทธิอาจใช้วิธีการคว่ำบาตรประเทศนั้น ซึ่งจะส่งผลเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากทุกประเทศในโลกต้องค้าขายกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ตนเองไม่สามารถผลิตเองได้ หรือผลิตได้ไม่พอกับความต้องการในประเทศ

ปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำจึงเป็นปัญหาสำคัญมากจนต้องมีการกำหนดไว้ในกลุ่มเรื่องเร่งด่วน และต้องนำปัญหาดังกล่าวนี้นำจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดผลทั้งการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

³ อรรถ สุวรรณภักดี, ความเหลื่อมล้ำของไทยในยุคโลกาภิวัตน์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net/blog/thaileaders/2014/12/24/entry-1>, [5 ก.ค. 2559].

๑.๒ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนา ด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำ

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านสิทธิมนุษยชน การลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม เห็นได้จากแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนในชาติ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์ และสามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงจะได้รับในแต่ละเรื่องอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาระบบงานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในภาพรวมอย่างมีเอกภาพให้มีความก้าวหน้า และทัดเทียมกับนานาประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีการขับเคลื่อนด้วย “หลัก ๔ ส” คือ (ส.๑) สานพลัง คือ การระดมความร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งในระดับกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และองค์กรอื่นๆ (ส.๒) ส่งเสริม คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหวงแหนสิ่งเหล่านี้ (ส.๓) สร้างสังคม คือ สังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย ระเบียบ วินัย มีสิทธิและหน้าที่ รู้จักการใช้สิทธิไม่ล่วงล้ำคนอื่น และเกิดความตระหนักเรื่องสิทธิและหน้าที่ของแต่ละคน และ (ส.๔) สู้สันติสุข เมื่อสังคมไม่มีการละเมิดหรือก้าวล่วงสิทธิและหน้าที่ ย่อมเกิดความปรองดอง ความสามัคคี นำไปสู่สังคมสันติสุข

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญ และเร่งแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในทุกๆ ด้าน เพื่อส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในชาติ ตลอดจนจนเป็นการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงของประเทศไทย สร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิทธิมนุษยชนในเวทีโลก

๑.๓ ผลงานวิจัยที่เคยมีมาแล้วในอดีต ช่องว่างการวิจัย และประเด็นที่สำคัญของการวิจัย ที่เกี่ยวกับงานด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

จากการสืบค้นข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำจากคลังข้อมูลงานวิจัยไทย (Thai National Research Repository : TRNN)⁴ มีจำนวน ๑๗๕ เรื่อง (ข้อมูลวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๙) พบว่างานวิจัยที่ศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำที่เป็นที่ต้องการของประเทศประกอบด้วย เนื้อหาหลักๆ ๒ เรื่อง คือ ๑) งานวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรม และ ๒) งานวิจัยเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

๑) งานวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรม พบว่ากระบวนการยุติธรรมเป็น “หัวใจ” และเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรม ความขัดแย้งในสังคมเกิดจากความไม่เป็นธรรม ความไม่เป็นธรรมเกิดจากกฎหมายที่ไม่ดีจึงต้องแก้ไขกฎหมายและปฏิรูปกฎหมาย ประเทศไทยเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมานาน โดยสาเหตุเกิดจากโครงสร้างทางสังคม การกระทำของคนในสังคม และกลุ่มอำนาจทางสังคม เช่น ผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมายมีการเลือกปฏิบัติ ทำให้เกิดความยุติธรรมสองมาตรฐาน และผู้ที่มีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงการจัดการในกระบวนการยุติธรรม เช่น ไม่มีเงินประกันตัว และไม่มีโอกาสพบทนายความเพื่อต่อสู้คดี นอกจากนี้ภาครัฐยังไม่มีกระบวนการสืบสวนสอบสวน และขั้นตอนทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีผู้บริสุทธิ์ถูกควบคุมตัวในเรือนจำ บางกรณีมีอำนาจทางการเมืองแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม และมีการจับผู้ต้องสงสัยโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติในสถานการณ์ฉุกเฉิน และประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย จึงมีงานวิจัยเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน ซึ่งจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำโดยการให้ประชาชนมีความรู้ด้านกฎหมาย

⁴ คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (Thai National Research Repository : TRNN), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tnrr.in.th/>, [5 ก.ค. 2559].

๒) งานวิจัยเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย พบว่าสถานการณ์ด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านต่างๆ ที่เป็นปัญหาความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายทรัพยากรและฐานะความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศ หรือสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้รับบางอย่างที่คนอื่นไม่ได้รับ โดยไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะความแตกต่างด้านรายได้หรือความมั่งคั่ง แต่ยังรวมถึงความไม่เท่าเทียมกันของโอกาส จึงเป็นการส่งเสริมการวิจัยทางด้านการลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยสำหรับหน่วยงานที่เห็นความสำคัญที่ผ่านมาโดยดูได้จากรายงานการวิจัย ซึ่งได้จัดทำงานวิจัยเรื่องความเหลื่อมล้ำโดยกระทรวงยุติธรรมได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงาน (Scope) การลดความเหลื่อมล้ำสร้างโอกาสความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคมตามยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความเหลื่อมล้ำและได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศไทย รัฐบาลได้มีการเน้นถึงการปฏิรูปการเมืองทุกระดับ ความมั่นคงของรัฐ และความมั่นคงของมนุษย์ การปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การลดความเหลื่อมล้ำและสิทธิมนุษยชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม เห็นได้จากแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนในชาติเสริมสร้างธรรมาภิบาล การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สวัสดิการเพื่อส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในชาติ จะเห็นว่าปัญหาของความเหลื่อมล้ำและสิทธิมนุษยชนได้บรรจุในเรื่องการปฏิรูปประเทศไทยไว้ด้วย

๑.๔ มิติสำคัญที่เกี่ยวกับการวิจัยรายประเด็นด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙ กองนโยบายและแผนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ณ โรงแรมรามาร์คเด็นส์ กรุงเทพฯ เพื่อระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน จากนักวิจัย นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคส่วนระดับนโยบาย ระดับการผลิต และการใช้ประโยชน์ และเพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่สามารถพัฒนาและแก้ปัญหาประเทศได้ตรงกับความต้องการ จากการประชุมครั้งนี้ทำให้ได้มิติสำคัญที่เกี่ยวกับการวิจัยรายประเด็นด้านการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถจำแนกได้ ๕ มิติ โดยพิจารณาแล้วทั้ง ๕ มิตินี้มีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน คือ ๑) มิติของการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ๒) มิติของการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะ ๓) มิติของการกระจายการจ้างงานหรือโอกาสการทำงาน ๔) มิติของความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม และ ๕) มิติของสิทธิมนุษยชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้พหุโทษ ผู้ติดยาเสพติด และผู้ด้อยโอกาส อย่างไรก็ตาม ประเด็นวิจัยทางด้านสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยดังกล่าวก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันต่อไป

๑.๕ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและจุดแข็งจุดอ่อนในประเด็นการพัฒนาและการวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำที่เป็นที่ต้องการของประเทศ

๑) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงยุติธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่เป็นแหล่งทุนวิจัย

๒) จุดแข็งจุดอ่อนในประเด็นพัฒนาและวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

จุดแข็ง

(๑) ภาครัฐ หน่วยงานวิจัย และนักวิจัยเริ่มให้ความสนใจกับงานวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น

(๒) หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน พร้อมที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการพัฒนางานวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

(๓) รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ และพร้อมที่จะผลักดันให้เกิดแผนยุทธศาสตร์

จุดอ่อน

(๑) ขาดบุคลากรนักวิจัยไทยเฉพาะด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

(๒) ประชาชนขาดความรู้เรื่องสิทธิของตนเอง จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

(๓) การบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวด รวมทั้งการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี

(๔) ขาดงบประมาณสนับสนุนวิจัยเฉพาะด้าน

(๕) หน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญกับมิติดังกล่าวจึงขาดการผลักดันผลงานด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

โอกาส

(๑) รัฐบาลเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยจึงหาแนวทางสนับสนุนนโยบาย

(๒) การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศมากขึ้น

อุปสรรค

(๑) ความเป็นคนไทยยังขาดความเข้าใจในเรื่องสิทธิ และความเหลื่อมล้ำของสังคม

(๒) ประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ตามสมควร โดยเฉพาะกลุ่มผู้อาศัยในเขตพื้นที่ห่างไกล ซึ่งสถานที่อยู่อาศัยมีข้อจำกัดทางกายภาพในการเข้าถึง

๑.๖ นโยบายและยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นที่มาของยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ

การจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของประเทศ โดย วช. ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการด้านการวิจัยให้สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นหลัก เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดผลทั้งการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและ

ลดความเหลื่อมล้ำ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถือเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญทางด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วช. จึงได้นำเนื้อหาสำคัญของการพัฒนาด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นเพื่อให้เกิดการสนับสนุนและแก้ปัญหาด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการวิจัยที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และมุ่งประสิทธิผล รวมทั้งนำส่งผลการวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับนำมาประยุกต์ใช้กับภาคส่วนต่างๆ ของประเทศ อาทิ ภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน ฯลฯ สำหรับยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ได้ยึดเนื้อหาของแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่สำคัญเพื่อตอบสนองสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่เป็นปัจจุบัน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน (พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี) ได้ให้ความสำคัญ “บทบาทไทยมุ่งลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียม วางรากฐานพัฒนา ปฏิรูปประเทศ ร่างรัฐธรรมนูญใหม่”

นโยบายและยุทธศาสตร์ต่างๆ ข้างต้น จะถูกนำมาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ในมิติต่างๆ ซึ่งใช้เป็นกรอบในการพิจารณาจัดสรรทุนวิจัย ทำให้เกิดการจัดสรรทุนวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานให้ทุน และหน่วยงานวิจัยมีการประสานการทำงานที่มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันในระดับชาติ ก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ตลอดจนเกิดเครือข่ายความร่วมมือระบบวิจัย ซึ่งมีการพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๗ ประเด็นปัญหาหลักภายใต้มิติสำคัญที่เกี่ยวกับการวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการลดความเหลื่อมล้ำ

จากการศึกษาประเด็นปัญหาหลักภายใต้มิติสำคัญที่เกี่ยวกับการวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการลดความเหลื่อมล้ำ สามารถแยกออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑) ปัญหาหลักภายใต้มิติของการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

(๑) สัดส่วนของความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และทรัพย์สินยังมียู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทรัพย์สิน โดยที่ทรัพย์สินมีการกระจุกตัวอยู่ในประชากรเพียงจำพวกหนึ่งเท่านั้น

(๒) ความเหลื่อมล้ำที่มาจาก การดึงคนจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม พบว่ามีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น

(๓) ปฏิทรรศน์ (Paradox) หรือการสวนทางกันของการพัฒนาเศรษฐกิจกับนโยบายการเมืองแบบประชานิยม (Populism) ที่มีโครงการอัดฉีดเงินเข้าไปสู่คนจน ส่งผลให้การกระจายรายได้อยู่ในลักษณะทรงตัว นำไปสู่คำถามที่ว่า การที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และทรัพย์สิน ส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนควรมีการวางแผนอย่างไร

(๔) ปัญหาจากการกำหนดดัชนีจีนิ (Gini) ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง แต่ยังไม่สะท้อนความเป็นจริง เนื่องจากขาดข้อมูลที่ครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงข้อมูลเพื่อรวบรวมในการทำวิจัยในหมู่ชนชั้นสูง (คนรวย) จึงจำเป็นต้องมีการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเพื่อตอบโจทย์ดัชนีจีนิที่มีความถูกต้อง

๒) ปัญหาหลักภายใต้มิติของการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะ

(๑) ความถูกต้องชัดเจนของข้อมูลการเสียภาษี ข้อมูลประกันสังคม ข้อมูลทรัพย์สิน

(๒) ระบบคุ้มครองทางสังคม มีการเปลี่ยนบทบาทของประชาชนภายในสังคมระดับต่างๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น แต่ยังไม่ประสบปัญหาว่ามีความครอบคลุมมากน้อย

(๓) นโยบายการคลัง ไม่ช่วยลดความไม่เสมอภาคลง จากนโยบายของประเทศในกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) มีนโยบายการคลังที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำลง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประเทศไทยว่ามีการดำเนินการอย่างไรจึงจะลดความเหลื่อมล้ำนั้น อาทิ การช่วยเหลือทางด้านเงินโอนแก่กลุ่มคนยากจน ซึ่งสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้

(๔) ประเด็นระบบการศึกษา (เรียนฟรี ๑๕ ปี) ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคได้

(๕) ระบบสวัสดิการและความคุ้มครองทางสังคม ต้องมีการช่วยเหลือคนยากจน แต่กลับกัน หากมีการช่วยเหลือแบบสุดโต่ง อาจทำให้เกิดปัญหาทางความยั่งยืนด้านการคลังได้ ดังนั้น การมาพบกันของสองสิ่งนี้ จุดใดมีความเหมาะสมกับประเทศไทย โดยต้องมีการศึกษาว่าการใช้ระบบสวัสดิการสามารถนำมาประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยได้อย่างไร

๓) ปัญหาหลักภายใต้มิติของการกระจายการจ้างงานหรือโอกาสการทำงาน

(๑) สัดส่วนคนที่มีงานทำในประเทศไทยมีอัตราการเรียนต่อในระดับประถมไปสู่มัธยมศึกษาตอนต้นต่ำ พบว่าส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการใช้แรงงานภาคเกษตรกรรมและภาคแรงงานในวัยเรียนระดับประถม

(๒) ยังขาดการศึกษาถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีว่าสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้มากน้อยเพียงใด

(๓) ความเหลื่อมล้ำในภาคการผลิตด้านต่างๆ พบว่าภาคเกษตรกรรม สัดส่วนการทำงานมากกว่าภาคอื่นๆ แต่มีความแตกต่างทางด้านรายได้ค่อนข้างต่ำ

(๔) การทำงานของวัยทำงานที่ได้รับผลตอบแทนที่ไม่มีความเสมอภาค มีสวัสดิการไม่เหมาะสม ปัญหาแรงงานนอกระบบ ซึ่งเกิดจากความผันผวนทางรายได้ที่ส่งผลให้มีรายได้ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบ การใช้ประชานิยมเป็นผลดีต่อระบบการคลังและแรงงานนอกระบบหรือไม่ ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องมีการศึกษาและแก้ไข

๔) ปัญหาหลักภายใต้มิติของความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม

(๑) การสร้างฐานข้อมูลที่เป็นระบบจัดเก็บมาช่วยแก้ปัญหา นอกจากนี้พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำเงินไปใช้จ่ายทางด้านสังคมมาก แต่นำไปใช้จ่ายทางด้าน Infrastructure น้อย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

(๒) กระบวนการยุติธรรมในผู้เสียหายเสพติดยังเป็นระบบการบังคับบำบัดเป็นการฝ่าฝืนสิทธิมนุษยชนหรือไม่ การช่วยลดปัญหาคriminal justice ในเรือนจำ ซึ่งมาตรการทางกลไกอื่นยังไม่สามารถลดปัญหาดังกล่าวลงได้ และการที่รัฐให้โอกาสในการฟื้นฟูและเยียวยายังไม่สามารถทำให้ผู้ต้องขังกลับมาเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้

(๓) กระบวนการยุติธรรมมีปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย อำนาจในการสืบค้นและตรวจจับรวมทั้งกระบวนการก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

(๔) สิทธิผู้ต้องหาและสิทธิของเหยื่อ ซึ่งควรมีกลไกพัฒนาทนายความในการบริการแก่ประชาชน อาจมีทนายความของรัฐและเติบโตตามขั้นในระบบราชการ

(๕) ประเด็นเรื่องเหยื่อทางด้านความรุนแรงในครอบครัวและการค้ามนุษย์ยังคงต้องได้รับการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหา

(๖) ปัจจุบันมีการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ซึ่งทำอย่างไรจึงจะมีมาตรฐานสากลและจะแก้ปัญหาให้นั้นให้มีมาตรฐานอย่างไร เพื่อให้รอดพ้นจากการค้าบาตรทางเศรษฐกิจ

(๗) การศึกษาความรู้เฉพาะ อาทิ ความเหลื่อมล้ำอยู่ในกลุ่มสังคมใด สถานการณ์ใด การเข้าถึงทรัพยากรและบริการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อำนาจและการต่อรอง และด้านปัญญา ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีผลกระทบต่อชีวิต ซึ่งยังมีองค์ความรู้น้อยมาก แนวทางแก้ไขคือการศึกษามาตรการต่างๆ ว่าสามารถแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด โดยอาจต้องพิจารณาเชิงระบบระดับผู้ปฏิบัติการ ผู้ได้รับผลกระทบ ระบบคิดของกลุ่มคนทั้งในเชิงกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและกระแสทางเลือก โครงสร้างและระบบกฎหมาย โครงสร้างทางคดีความ สิ่งเหล่านี้ช่วยการปรับเปลี่ยนตัวคนและกระบวนการ นำไปสู่มาตรการและกลไกในการตอบโต้ภัยกับปัญหาความเหลื่อมล้ำได้

๕) ปัญหาหลักภายใต้มิติสิทธิมนุษยชน ของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้พหุ โทษ ผู้ติดยาเสพติด และผู้ด้อยโอกาส

(๑) การลดความเหลื่อมล้ำในเด็ก สตรี มีประเด็นที่สำคัญ คือ การสร้างวินัยในเด็กและเยาวชน และประเด็นจิตอาสา ปัจจุบันมีการทำวิจัยการสร้างวินัยเชิงบวกในเยาวชน ส่วนการสร้างจิตสาธารณะที่มีความเปลี่ยนแปลงจากอดีต สิ่งนี้สะท้อนการไม่สามารถแก้ปัญหา นอกจากนี้ ประเด็นการรับมือกับอุปสรรคในเด็กและเยาวชนที่กำลังมีการศึกษาวิจัยให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่จะสามารถส่งผ่านไปสู่ครูแนะแนวระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และให้เด็กสามารถแก้ปัญหาและรับมือกับปัญหาดังกล่าวได้ ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ การละเมิดสิทธิเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้พิการ เกิดวัฒนธรรมที่มีการละเมิดสิทธิไปโดยไม่รู้ตัว

(๒) ปัญหาด้านกลไกช่วยเหลือในวัยสูงอายุ สวัสดิการช่วยเหลือทางด้านที่อยู่อาศัยควรมีการวางแผนการออมและคุ้มครองความเสี่ยงในวัยทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) ปัญหาการละเมิดสิทธิสตรี โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมซึ่งสามารถแยกออกได้ ๒ ประเด็น ได้แก่ การกระทำความรุนแรงทางกายภาพ เช่น สามีทำร้ายร่างกายภรรยา สามีบังคับขืนใจทางเพศภรรยา เป็นต้น หรือแรงงานหญิงถูกเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง เช่น ถูกเอาเปรียบในเรื่องของค่าจ้างและการเลื่อนตำแหน่ง แรงงานหญิงที่เป็นแรงงานข้ามชาติถูกกดขี่ ไม่ได้รับสวัสดิการต่างๆ

(๔) ปัญหาของเด็กและเยาวชน ในแผนการศึกษายังไม่ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์จำนวนมาก จะต้องหาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ประกอบ

(๕) ปัญหาของผู้พหุโทษหลังจากที่ได้พ้นโทษออกจากเรือนจำแล้ว และไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้อาจเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกได้

(๖) ปัญหาคนพิการมีหลายประการ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข การเข้าถึงสาธารณสถานและยานพาหนะขนส่งสาธารณะ ถนนหนทาง ตลอดจนทางเดินเท้า และที่สำคัญคือ เจตคติของสังคม บุคคลที่เกี่ยวข้องมีต่อคนพิการในทางลบ ซึ่งเป็นปัญหาในปัจจุบัน

(๗) ปัญหาผู้ติดยาเสพติดมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม อาจเกิดปัญหากับผู้ติดยาเสพติดต่อไป

(๘) ปัญหาผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม

๒. วิสัยทัศน์

การวิจัยที่ยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและแก้ไขการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย

๓. พันธกิจ

สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านการลดความเหลื่อมล้ำ และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยในทุกด้าน

๔. เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การวิจัย

๔.๑ เพื่อพัฒนาด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำที่มีทิศทางที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกประเด็นที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย

๔.๒ เพื่อบูรณาการในการทำวิจัยและพัฒนาาร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้อย่างจริงจังในการแก้ปัญหาทางด้านด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคต

๔.๓ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้งานทางด้านด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

๕. ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การวิจัย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๑ การสร้างการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม

กลยุทธ์ที่ ๑ วิจัยด้านการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

กลยุทธ์ที่ ๒ วิจัยด้านโครงสร้างข้อมูลทรัพย์สินเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สินของประชาชนในประเทศ

กลยุทธ์ที่ ๓ วิจัยด้านการลดความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างภาษี

กลยุทธ์ที่ ๔ วิจัยด้านการลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

กลยุทธ์ที่ ๕ วิจัยด้านเสรีภาพในการเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการทำการเกษตรกรรมที่เท่าเทียมกัน

กลยุทธ์ที่ ๖ วิจัยด้านเศรษฐกิจฐานราก/เศรษฐกิจชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและตอบโจทย์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ ๗ วิจัยด้านบทบาทของธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๒ การศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะของรัฐ

กลยุทธ์ที่ ๑ วิจัยการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ในมิติคุณภาพ และการให้คำปรึกษาเชิงคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ ๒ วิจัยการลดความเหลื่อมล้ำด้านการบริการสาธารณสุข

กลยุทธ์ที่ ๓ วิจัยการลดความเหลื่อมล้ำด้านคมนาคม

กลยุทธ์ที่ ๔ วิจัยเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการเข้าถึงการบริการจากภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ป้องกันการปฏิบัติต่อการละเมิดด้าน IT (กฎหมายคอมพิวเตอร์)

กลยุทธ์ที่ ๕ วิจัยเพื่อคุ้มครองการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๓ การกระจายการจ้างงานหรือโอกาสการทำงาน ลดความเหลื่อมล้ำด้านอาชีพ

กลยุทธ์ที่ ๑ วิจัยแนวทางการจ้างของวัยทำงานที่เป็นมาตรฐานสากลและได้รับผลตอบแทนที่มีความเสมอภาค

กลยุทธ์ที่ ๒ วิจัยแนวทางการนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๓ วิจัยแนวทางการจ้างแรงงานภาคการผลิตให้มีความเสมอภาค

กลยุทธ์ที่ ๔ วิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักสากลแรงงาน

กลยุทธ์ที่ ๕ วิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาการใช้แรงงานภาคเกษตรกรรมและภาคแรงงานในวัยเรียน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๔ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม

กลยุทธ์ที่ ๑ วิจัยงานของสภานายความ มาตรฐานการทำงานของทนายความ

กลยุทธ์ที่ ๒ การวิจัยด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การบริหารจัดการกองทุนยุติธรรมเพื่อการเข้าถึงของผู้ใช้บริการ การลดค่าใช้จ่ายและลดอุปสรรคต่างๆ และทนายอาสาต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๓ การวิจัยเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

กลยุทธ์ที่ ๔ วิจัยเพื่อหาแนวทางการจัดตั้งกองทุนเหยื่ออาชญากรรม พยานในชั้นกระบวนการยุติธรรมต่างๆ รวมทั้งเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมและจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวเพราะไม่มีความผิด

กลยุทธ์ที่ ๕ วิจัยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีอาญา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมและการเลือกปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่ ๖ วิจัยเพื่อศึกษายุติธรรมทางเลือกอื่นในการดำเนินคดีอาญาและการลงโทษ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๕ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้พันโทษ ผู้ติดยาเสพติด และผู้ด้อยโอกาส

กลยุทธ์ที่ ๑ วิจัยปัญหาเชิงพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสนับสนุนสิทธิเสรีภาพ รวมถึงการปลูกฝัง ปลูกจิตสำนึกให้เด็ก เยาวชน มีคุณธรรม จริยธรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ วิจัยเพื่อส่งเสริมการทำงาน สิทธิทางสังคมของสตรี

กลยุทธ์ที่ ๓ วิจัยเรื่องปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ และลักษณะการทำงานของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้หรือทักษะด้านต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๔ วิจัยการให้ความรู้และเพิ่มทักษะการทำงานของผู้พิการตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

กลยุทธ์ที่ ๕ วิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของการได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากครอบครัว

กลยุทธ์ที่ ๖ วิจัยเพื่อส่งเสริมสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กลยุทธ์ที่ ๗ วิจัยเพื่อส่งเสริมให้ผู้พันโทษ และผู้ติดยาเสพติดสามารถอยู่ร่วมกันกับสังคมได้

กลยุทธ์ที่ ๘ วิจัยเพื่อเลือกปฏิบัติต่อเพศทางเลือกอื่นๆ และเชื้อชาติอื่นๆ ให้มีความเท่าเทียมกัน

กลยุทธ์ที่ ๙ วิจัยเพื่อส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสให้มีความเท่าเทียมกันในสังคมไทย

๖. ผลผลิตและผลลัพธ์ ตัวชี้วัดและเป้าหมาย

๖.๑ ผลผลิต

๑) เชิงปริมาณ คือ รายงานการวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น

๒) เชิงคุณภาพ คือ สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดการความเหลื่อมล้ำ ในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

๖.๒ ผลลัพธ์

มีองค์ความรู้ด้านด้านคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ ในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น

๖.๓ ตัวชี้วัด

ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษา นำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาหลักๆ ของประเทศได้

๖.๔ เป้าหมาย

- ๑) เพื่อสร้างองค์ความรู้และสารสนเทศในการรายงานรัฐบาลให้ดำเนินการ
- ๒) สร้างข้อเสนอเรื่องการปฏิบัติตามนโยบาย กลไก และเครื่องมือของนโยบายในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
- ๓) เพื่อการออกแบบแผนปฏิบัติการในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

๗. หน่วยงานหลักและเครือข่ายที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง

๗.๑ หน่วยงานหลัก

- ๑) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
- ๒) กระทรวงยุติธรรม
- ๓) กระทรวงมหาดไทย
- ๔) กระทรวงศึกษาธิการ
- ๕) กระทรวงสาธารณสุข
- ๖) กระทรวงแรงงาน
- ๗) กระทรวงการคลัง

๗.๒ หน่วยงานเครือข่ายที่สำคัญ

- ๑) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ๒) คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ
- ๓) มูลนิธิความร่วมมือเพื่อต้านการค้ามนุษย์
- ๔) มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก
- ๕) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ๖) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- ๗) สถาบันการศึกษาภาครัฐ และภาคเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น

๘. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การวิจัย

๘.๑ เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน : เพื่อให้เกิดสถานะที่เกื้อกูลต่อการสนับสนุนการปฏิบัติงานของภาครัฐ

๘.๒ ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินงาน : ด้วยการจัดให้มีระบบคลังข้อมูลภาครัฐที่รวบรวมข้อมูลในทุกรูปแบบจากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าด้วยกัน เช่น ข้อมูล เสียงภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และภาพเคลื่อนไหวประกอบเสียง เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างภาครัฐ

๘.๓ กระบวนการในการติดตามประเมินผล : บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับกระบวนการทำงานจริง โดยไม่เป็นการเพิ่มภาระงานให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๘.๔ จัดตั้งชุดขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ : ทำหน้าที่ช่วยเหลือหน่วยงานภาครัฐที่ประสบปัญหาในการแปลงยุทธศาสตร์ไปเป็นแผนปฏิบัติงาน

๙. แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การวิจัย

การขับเคลื่อนให้ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและลดความเหลื่อมล้ำ บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลที่ดีควบคู่ไปด้วย โดยใช้การบริหารจัดการระบบวิจัยซึ่งเป็นกลไกในการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ ดังนี้

๙.๑ การประเมินก่อนดำเนินการวิจัย (Ex-Ante Evaluation) เพื่อวิเคราะห์ถ่วงน้ำหนักการขอเสนอการวิจัยที่เหมาะสมและสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การวิจัย

๙.๒ การติดตามผลระหว่างดำเนินการวิจัย (Ongoing Evaluation) เพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานที่เกิดจากการนำยุทธศาสตร์การวิจัยดังกล่าวไปปฏิบัติ ว่าสามารถตอบโจทย์ความต้องการได้อย่างถูกต้องหรือไม่

๙.๓ การประเมินผลหลังดำเนินการวิจัย (Ex-Post Evaluation) ของงานวิจัยที่หน่วยงานดำเนินการวิจัยเสร็จสมบูรณ์แล้ว โดยเฉพาะการประเมินผลความคุ้มค่าของการวิจัย เพื่อประเมินผลผลิตและ/หรือผลลัพธ์ ของการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย และเป้าประสงค์/ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การวิจัย

๑๐. แนวทางในการติดตามและประเมินผล

มีการติดตามการประเมินผลของยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการบริหารจัดการระบบวิจัย เพราะสามารถเป็นกลไกในการติดตามประเมินผลนโยบาย อย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาหรือข้อติดขัดได้อย่างทันท่วงที รวมทั้งกลไกดังกล่าวจะต้อง สร้างดุลยภาพระหว่างคุณภาพของงานและความคล่องตัวในการดำเนินงานวิจัยด้วย